

शासन सेवेत सरल सेवा भरतीसाठी खुंगांतर आरक्षण (Horizontal Reservation) कार्यान्वित करण्यासाठी अनुसरावयाची कार्यपद्धती बिहित करण्याचाचत.

महाराष्ट्र शासन,
सामान्य प्रशासन विभाग,
परिपत्रक क्रमांक: एसआरझी-1097/प्र.क. 31/98/16-अ,
मंत्रालय, मुंबई-400 032, दिनांक 16 मार्च, 1999.

- धावा:
1. शासन निर्णय, सा.प्र.वि. क्र.एसआरझी-1077/3576/1433/16-अ, दि. 23.5.1978.
 2. शासन निर्णय, सा.प्र.वि. क्र.एसईएम-1080/35/16-ब, दि. 21.1.1980.
 3. शासन परिपत्रक, सा.प्र.वि. क्र.आसपीई/आरटीए-1080/0/181/16-ब, दि. 10.10.1980.
 4. शासन निर्णय, सा.प्र.वि. क्र.एसआरझी-1094/1004/प्र.क. 30/16-ब, दि. 17.11.1994.
 5. शासन निर्णय, सा.प्र.वि. क्र.बीसीसी-1094/प्र.क. 68/94/16-ब, दि. 12.8.1994.
 6. शासन निर्णय, न.व.वि. क्र.ईस्यूआर-1094/प्र.क. 768/भूपक-1, दि. 9.8.1995.
 7. शासन निर्णय, न.व.वा.क.वि. क्र.संकीर्ण-1096/प्र.क. 30/का.-2, दि. 1.8.1997.
 8. शासन निर्णय, सा.प्र.वि. क्र.बीसीसी-1097/प्र.क. 2/97/16-ब, दि. 6.8.1997.
 9. शासन परिपत्रक, सा.प्र.वि. क्र.एसआरझी-1097/प्र.क. 12/97/16-ब, दि. 2.5.1998.
 10. अनिल कुमार गुन्ता वि. उत्तर प्रदेश राज्य आणि झार (जेटी-1995(5)एससी-505) या प्रकरणी सर्वोच्च न्यायालयाने दिलेल्या न्याय निर्णयातील मार्गदर्शक तत्वे.

परिपत्रक :- शासनाने सेवेतील भरतीसाठी मुळासवर्गीयांसाठी आरक्षण लागू केले आहे. हे आरक्षण सामाजिक आरक्षण (Social Reservation) असल्याने ते उभे आरक्षण (Vertical Reservation) आहे, त्याचप्रमाणे विशेष आरक्षण (Special Reservation) माजासवर्गीयांव्यतिरिक्त अन्य घटकांसाठी लागू केलेले आहे व ते समांतर किंवा आडवे आरक्षण (Horizontal Reservation) आहे. या संदर्भात मुंबई उच्च न्यायालयाच्या गौरवानांद खंडपीठाने (बैपलेट सर्वई) रिट वाचिका क्रमांक:4067/1998 वरील निर्णयान्वये अनिलकुमार गुन्ता वि. उत्तर प्रदेश राज्य आणि झार (जेटी-1995(5)एससी-505) या प्रकरणी सर्वोच्च न्यायालयाने दिलेल्या न्याय निर्णयास अनुसरून समांतर आरक्षणाबाबत मार्गदर्शक सूचना निश्चित करण्याचे आदेश दिले आहेत. त्यानुसार सेवेतील उभे आरक्षण व समांतर आरक्षणाच्या संदर्भात अनुसरावयाची कार्यपद्धती व त्या बाबतच्या मार्गदर्शक सूचना आसकीय/निमशासकीय सेवा, गंडके/महाराष्ट्र/नगरपालिका/महानगरपालिका/जिल्हापरिषदा/शासकीय अनुदान प्राप्त संस्था/विद्यापिठे/सहकारी संस्था व शासकीय उपक्रम इत्यादीना लागू करण्यात यावे.

2. सेवेतील नियुक्तीसाठी सामाजिक आरक्षण (उभे आरक्षण) खालीलप्रमाणे आहे :-

1. अनुसूचित जाती : 13%
2. अनुसूचित जमाती : 7%
3. नियुक्त जाती (ज) : 3%
4. भटक्या जमाती (ब) : 2.5%
5. अटव्या जमाती (क) : 3.5%
6. भटव्या जमाती (ड) : 2%
7. विशेष गांगात प्रवर्ग : 2%
8. इतर मागारा वर्ग : 19%

वर नमूद केलेल्या आरक्षणांव्यतिरिक्त सेवेतील नियुक्त्यांसाठी लागू असलेले विशेष आरक्षण (समांतर आरक्षण) पुढीलप्रमाणे आहे :-

1. गांगी रोनक : 15% फक्त घट क. आणि घट ड. रोनी
2. प्रकल्पभूत/भूकंपग्रस्त : 5% फक्त घट क. आणि घट ड. रोनी
3. असंग : 3% घट क. आणि घट ड. मरीत्य कोंही पदांसाठी तसेच घट क. आणि घट ड. साठी
4. महिला : 30%

समांतर आरक्षण हे यावत सरल सेवा भरतीस लागू राहील. समांतर आरक्षण हे सामाजिक आरक्षणात्मक असल्याने त्यात सामाजिक आरक्षणावर वाढीय म्हणून घणन्यात येऊ नये.

४. सर्वोच्च न्यायालयाच्या न्याय निर्णयात उल्लेखिलेल्या प्रमाणे समांतर आरक्षण हे कप्पीकृत आरक्षण (Compartmentalised Reservation) आहे, म्हणून पदे भरण्यापूर्वी, पदे निश्चित करताना तसेच भरतीयी जाहिरात देताना त्या जाहिरातीत केवळ सामाजिक आरक्षणाची पदसंख्याच नमुद न करता सामाजिक आरक्षणाच्या प्रत्येक प्रवर्गांमध्ये (उभे आरक्षण जरी अ.जा., ग.ज., वि.ज.(अ), भ.ज.(ब), भ.ज.(क), भ.ज.(ड) वि.मा.प्र., इ.मा.व. अणि खुला प्रवर्ग) विशेष आरक्षणानुसार येणा-या राखीव पदांची संख्या सुधार निर्दिशित करावी.

५. सर्वोच्च न्यायालयाच्या न्याय निर्णयात/उल्लेखिलेल्या नुसार समांतर आरक्षणात्मक त्या त्या प्रवर्गातील विशेष आरक्षणानुसार येणा-या राखीव पदांची संख्या सुधार निर्दिशित करावी. करण्यात आलेल्या टक्केवारीनुसार वाय निश्चितपणे घिलावा यासाठी सरलसेवा मरती करताना खालील टप्पे मिळारात घेण्यात यावेत :-

(अ) ग्राम टप्पा :- गुणवत्तेच्या निकायानुसार खुल्या प्रवर्गातील उमेदवारांची निवड यादी करावी, या यादीत समांतर आरक्षणात वसणा-यांची संख्या पर्याप्त असेल तर कोणताही प्रश्न उद्भवावर नाही आणि त्यानुसार पदे भरावीत. जर समांतर आरक्षणाच्या प्रवर्गातील उमेदवारांची संख्या पर्याप्त नसेल तर समांतर आरक्षणाकरीता त्या त्या प्रवर्गातील उमेदवारांना उपलब्धतेनुसार पर्याप्त संख्येत यादीतील झेवठाचे उगेदवार वगळून समाविष्ट करावेत.

(ब) दुरुप टप्पा :- त्यानंतर प्रत्येक सामाजिक आरक्षणाच्या प्रवर्गातील उगेदवारांच्या निवड याथा त्यावर यारात्म्यात (जे उगेदवार यापूर्वीच टप्पा 'अ' मध्ये सांगिल झाले वसतील त्यांना या यादीतून घमळाये.)

(क) तिलोरा टप्पा :- वरील 'द' नुसार त्यावर करण्यात आलेल्या यादींमध्ये सामाजिक आरक्षणातील (Social Reservation) प्रत्येक प्रवर्गाच्या विहित टक्केवारीनुसार 'अ' येथे विशद केलेल्या कार्यपद्धतीनुसार समांतर आरक्षणाचे पुरेसे उगेदवार समाविष्ट करावेत. मात्र यासे करताना सामाजिक प्रवर्गातील राहाये.

६. सर्वोच्च न्यायालयाच्या न्याय निर्णयात उल्लेखिलेल्यानुसार विशेष आरक्षण हे ग्रामीक उच्यां आरक्षणाच्या कक्षांतर्गत राहील. म्हणजेच विशेष आरक्षण हे एका, सामाजिक आरक्षण प्रवर्गातून दुरु-या सामाजिक आरक्षण प्रवर्गात स्थानांतरीत करता येणार नाही.

७. राख नियुक्ती प्राधिका-यांनी वरील कार्यपद्धती तसेच सूचनानुसार यापुढे न चुकता कार्यवाही करावी. हे आदेश शासकीय/निमशासकीय सेवा, मंडळे/महामंडळे/नगरपालिका/भानानगरपालिका/जिल्हापरिषद/शासकीय अनुदान प्राप्त संस्था/धिकारी/सहकारी संस्था व शासकीय उपक्रम इत्यादीना लागू करण्यात यावेत.

गहाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

प्रति,

- राज्यपालांचे उचित,
- मुख्य मंत्री यांचे सचिव,
- उप मुख्य मंत्री यांचे सचिव,
- राजीव गांधी/राज्यपालांची यांचे छाडी सचिव,
- गुरुद्य राज्यकालीन मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, राजीव गंतव्यीन विषय,
- राजीव विशेष आमुक्त,
- राजीव जिल्हाधिकारी,
- राजीव जिल्हा परिषद्याचे भूद्य कार्यकारी अधिकारी,
- * प्रानंदया, उठर न्यायालय, गृह शास्त्र, गुरुद्य,
- * प्रानंदया, उठर न्यायालय, गृह शास्त्र, गुरुद्य,
- * प्रबंधक, गुरुद्य उठर न्यायालय, भूद्य शास्त्र, संडपीठ, जोरंपाल,
- * प्रबंधक, गुरुद्य उठर न्यायालय, वरील शास्त्र, संडपीठ, जोरंपाल,
- * प्रबंधक, लोकआमुक्त अधिक उप लोकआमुक्त यांचे परवालय, गुरुद्य,
- * प्रधित, गहाराष्ट्र लोकारोग आयोग, गुरुद्य,
- प्रधित, गहाराष्ट्र दुष्यम योग निवड गंडल, गुरुद्य,
- प्रधित, राजीव प्रधित दुष्यम योग निवड गंडले,
- राजानाशास्त्र, राजानाशास्त्राण, पुणे,
- राजीव गंतव्यीन विषयांच्या अधिगवालाईल विगतप्रवृत्त व कार्यलय प्रभुत्य,
- राजानाच्या ग्रामांतरान विभागातील राजीव कांगारी,
- निवड नस्ती.

भि. रा. याढवे,
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन.